

Írta: Kovácsné Kaszt Zsuzsanna

Robi

Gondolatok a disszociális viselkedés kialakulásáról

Robi 12 éves, 6. osztályos fiú. Édesanyja a segítségünket kérte: már „nem tud mit kezdeni” gyermekével.

Robi játéktermekben tölti délutánjait, otthonról is, nagyszülőktől is pénzt lop. Édesanyja úgy érzi, hogy képtelenek a férjével kézben tartani őt. A tehetetlenség nyomatékával azt mondja: „Már a rendőrségtől is kértünk segítséget. Intézeti elhelyezéssel is fenyegetőztünk, de tudjuk, ennek nem lehet hatása. Robi csavarog, nem tud otthon megülni”.

Az iskolában nincsenek ilyen gondok.

Robi várt és panaszmentes terhességéből született időre, 3000 gr súllyal. 4 hónapig szopott, jó étvágyú csecsemő volt. Sokat sírt „nyűgösködött”, egy éves koráig nem aludta át az éjszakákat. Próbálták megnyugtatni, etették, teáztatták, tisztába tették – ez ritkán segített. Végül magára hagyták és álomba sírta magát. A szülők, különösen az anya, fárasztónak élték meg ezt az időszakot. Robi 1 évesen kezdett el önállóan járni, másfél évesen lett szobatiszta, 2 évesen kezdett mondatokban beszélni. 2 és fél évesen került bölcsődébe, a beilleszkedése zökkenőmentes volt. 3 éves korától szívesen járt óvodába. Ekkor otthon baleset érte: leforrázta magát. Kórházba került. Amíg kórházban volt skarlátos lett, így a kezelése másfél hónapig tartott. A szülők minden nap látogatták. Ez nekik is, Robinak is gyötrelm volt, mert a fertőző osztályon csak ablakon keresztül láthatták egymást.

A gyermek nem vette, vagy nem akarta észrevenni őket, a fejét verte a rácsos ágyba. A szülők bizonytalanok voltak, jót tesznek-e azzal, ha naponta látogatják gyermeküket. Később soha nem beszéltek a kórházban történekről.

Az óvodai, kisiskolás kori éveket problémamentesnek ítélte az anya. Robi magatartásával 4. osztályban kezdődtek a gondok. Egyre többször elcsavargott, hazugságokon érték és ekkor derültek ki a lopások is.

A szülők szerelmi házasságot kötöttek. Bár hamar lakáshoz jutottak, anyagilag senkire nem számíhattak. Fontos volt számukra a környezetük igényes berendezése. A család teljessége gyermekkel volt elképzelhető. Ezért nagyon örültek Robi megszületésének. Robi csecsemőkorában az anya bedolgozóként otthon volt, az apa plusz munkákat vállalt. Céljuk volt, hogy teljesen berendezzék a lakást.

Az anya három gyermekes családban nőtt fel, az apának öt testvére van. Az anya szülei is sokat dolgoztak, mindketten három műszakban. Gyermekkorában ő is sokat dolgozott a családjáért a ház körül. Édesanyja nemigen tudott törődni vele, mindig fáradt volt. Ő 16 éves korában eljött otthonról, és egy vidéki nagyvárosba ment dolgozni.

Később hazajött, a bátyjánál dolgozott, aki kisiparos volt, majd a Vasműben helyezkedett el. A férjével ott ismerkedtek meg. Az anyagiak gyarapítása mindkettőjüknek fontos volt. Robi születése után egyre csökkent a család együtt töltött szabad ideje.

A kisgyermekkorban még nem voltak gondjai a neveléssel. De az, hogy mindig piszkosan, rendetlenül kellett hazavinnie az óvodából, ez nem tetszett az anyának.

Hogy mivel, hogyan játszott Robi, mi volt a kedvenc meséje – már nem emlékszik az anya.

Első-második osztályban Robi jó gyermek volt. Nem kellett mellette ülni a tanulásnál. Az anya fontosnak tartotta a teljesítményt, és ez akkor egyenlő volt a jó tanulással. Könnyebbség volt, hogy nem kellett fiát ellenőriznie, így több ideje maradt saját munkájára.

Harmadik osztályban Robi tanulmányi eredménye gyengébb volt, de még nem tulajdonítottak ennek különösebb jelentőséget. 4. osztályban viszont már sorra hozta haza a rossz jegyeket. Ekkor úgy próbált az anya segíteni, hogy leült mellé tanulni. Kikérdezte, ellenőrizte a leckét. A gyermek kifogásokkal próbált az ellenőrzés alól kibújni, az anya ettől nagyon ideges lett.

Ekkor már feszültté vált a légkör. Robit korrepetáltatták, de ez sem hozott jelentősebb javulást. Robi később jött haza az iskolából, nem ment haza a megbeszélte időre, nem mondta meg, hogy hol volt. Az anya kétségbeesett, és nyomozni kezdett fia után. Utána ment, ellenőrizte, vajon Robi oda megy-e, ahova mondja. Rájött, hogy gyermeke játéktérbe jár. Ezt számon kérte, de Robi akkor is tagadt, amikor szembesítették a tényekkel. Ekkor vetődött fel a szülőkben, hogy miből tudja ezt finanszírozni Robi. Az anya rádöbrent, hogy egyre többször hiányzik pénz a pénztárcájából. Most már figyelte a gyermeket. Próbált vele beszélni, meggyőzni cselekedetei helytelenségéről. Többnyire eredménytelenül.

Közös családi programokat is szerveztek, de ez sem bizonyult eredményesnek. „Robi mindig unatkozott, nem lehetett sehova menni vele”. A fiával való beszélgetésekben az anya a bátyja gyermekeit állította jó példának. Az ő szemében a bátyja és annak családja mintaértékű. Ok biztos anyagiakkal rendelkeznek. Mindkét gyermekük jól tanul és segítőkész. „Nem félnek a munkától, lehet rájuk számítani”. Az anya ilyennek szeretné látni a saját családját is. Elégedetlen Robi kapcsolatteremtésével. Fájlalja, hogy fia barátait sem tudja „megválogatni”. A barátok rendszerint játéktérbe kerülnek ki. Rendezetlen a családi körülményeik, nem tudnak „kulturáltan” viselkedni – panaszkodik. Erőszakosak, nyeglék, nem köszönnek. Jelenleg a lopások miatt aggódik. Az anya e-gyedül érzi magát e gondok megoldásában. Férfját nem igazán érzi segítőnek. Nem tud vele beszélni, ő nagyon magának való.

Az apa elmondja, hogy házasságuk kezdetétől sokat dolgoztak, és szerinte keveset foglalkoztak Robival. Most már többen vannak együtt, már nem vállal mellékállást, mint régen.

Akkoriban főleg az anyával volt a gyermek, ő dolgozott. Nemigen játszottak együtt. Úgy érezte, hogy nem szívesen van vele a gyermek: „bölcsis korában sem engedte, hogy megfogjam a kezét” – panaszkodik. Kisiskolás korában próbálta magával vinni horgászni. De ez nem volt jó, mert Robi nyugtalan, türelmetlen volt.

Nem szeret velünk lenni „inkább a barátaival”. Ő sem elégedett a fia barát-választásával. Volt, akit többször el kellett küldeni otthonukból, mert a hangoskodásával zavarta a nyugalmukat.

A beszélgetéseikben inkább számon kért vagy beszámoltatta fiát. Dicsérni nem szokott, mert akkor „elszalad alóla a ló”. Őt sem igen dicsérték gyermekkorában. Akkor jó igazán Robi, ha alszik – mondja félig nevetve, félig komolyan. Majd elmondja ő is, hogy a gyermek nagybátyjától is lopott pénzt. Ekkor rendőri segítséget is kértek, intézeti elhelyezéssel is fenyegetőztek. Most úgy érzi, hogy a családban kell a megoldást megtalálni.

Hogy is történt mindez?

1. Robi várt gyermek, de csecsemőkorában „csalódást” okozott szüleinek, sokat sírt, nyűgös kisbaba volt. Többnyire magára hagyták, „álomba sírta magát”.

Robi már korán megsérülhetett. Mint minden csecsemő, ő is igen érzékeny édesanyja magatartására, kedélyállapotára, rejtett indulatára. A kielégítő, a „jó” anyához kapcsolódó élmények talán nem voltak elég erősek ahhoz, hogy Robi megnyugodjon.

2. Robit 3 évesen baleset érte, kórházba került, majd a fertőző osztályra. A szeparáció miatti szorongása igen erős lehetett, amely autoagresszív cselekvést indukált (verte a fejét az ágyba).

Szokásrendszerében regrediált – ismét bepisilt. A szülők viselkedésében is jelentkeztek bizonytalanságok a látogatások gyakoriságát illetően. Azt nem tudhatták, hogy később otthon szerepjáttékkal (orvososdi) csökkenthették volna Robi szorongását.

Mivel Robi nem beszélt a kórházról, ők sem hozták szóba: így felerősítették a „meg nem történtté tevést”, mint feszültség szabályozást.

3. Első osztályban, a teljesítményhelyzetekben ismét egyedül maradt R. Nem tudjuk ezt hogyan élte meg, de az anya büszke, hogy fia akkor egyedül tanult.

4. Harmadik osztályban még kevésbé, de negyedikben már sokkal rosszabb lett a tanulmányi eredménye. Azonban az anya együtt tanulásra vonatkozó segítségét Robi már nem fogadja el. Ő eddig azt tapasztalta, hogy nem ellenőrzik a tanulását. Bár kisiskolás korban még belső szükségletként igényelhetette volna a szülői irányítást, most már tiltakozik ellene. Már túljutott azon a fejlődési szakaszon, amelyben csak a felnőtt kontrollja jelenti az egyedüli támaszt.

5. osztályban már a viselkedésében is változik: lop, hazudik, csavarog. Szülei egyre ingerültebbek vele szemben, a családi légkör feszült. A tanulási sikertelenséget pillanatnyi örömmel pótolja. Teljesíteni akar, de viselkedésével átlépi a szabályokat.

Miért lop Robi mikor jó körülmények között él?

Az otthoni hangulatra, a szigor, a kötelességteljesítés a jellemző. A pénznek és a pénzen szerezhető javaknak nagy értékük van. Sok a tilalom. Nem lehet rendtelenséget csinálni, a ruhára nagyon kell vigyázni. Csak a szülők által jóváhagyott barátokat viheti haza stb. A családban legfontosabb a pénz. És mit vesz el a gyermek? – azt, ami a szülei számára nagyon fontos: a pénzt.

Robi és szülei között a kommunikáció félrecsúszott. Gyakran hívták tolvajnak, hazugnak „jósolták, hogy börtönben fogja végezni.” Kisiskolásként kapott önállóságot, Robi ezt esetleg magárahagyatottságként élhette meg. Most, amikor erre már igazán igénye lenne – életkori sajátosságként – korlátozzák.

Robi családi életének sajátosságait a projektív tesztekben is jelzi. Az elvárásolt családrajzának értelmezésében Marta Kos és Gerd Biermann ad segítséget (Gyógypedagógiai Főiskola – Pszichopedagógiai tankönyv): a rajz téri elrendezése a szorongásokkal telített kapcsolatokra utalhat, a rajz tartalma és, a hozzáfűzött magyarázat identifikációs nehézséget jelez.

A varázslás történetében megjeleníti biztonságvesztését, szorongását, depresszióját. „Átkerültek egy másik bolygóra, ahol mindnyájan szenvednek. Ez egy mocsár, ha lelépnek a talajról, ahol állnak – elsüllyednek. Mindnyájan meghalnak, mert nincs víz, nincs élelem. Ez megváltoztathatatlan”.

A felépített világijáték tartalma és struktúrája egyértelműen jelzi nyomott hangulatát, beszűkültségét.

A gyermekkel párhuzamosan a szülőkkel is találkoztunk. Véleményemet, hogy a lopássorozat: veszélyjelzés – elfogadták. Ők mondták ki, megpróbálnak másképp figyelni fiúkra. Például: olyan zsebpénzt adnak, a-mellyel nem kell Robinak elszámolnia, alkalmat teremtenek esténként a „haszontalan” beszélgetésre – minden nevelői célzat nélkül. Megpróbálnak a gyermekkel közösen, mindnyájuk számára elfogadható határozott, következetes, kiszámítható szabályokat hozni. Megbeszéljük, mi az, amit feltétlenül elvárnak egymástól.

Robi édesanyja 3 hónappal később megkeresett. Örült, hogy fia iskolai teljesítménye kicsit javult. A lopás, csavargás már teljesen megszűnt.